

١٤٤١٥

دانشگاه شهید بهشتی

دانشکده حقوق

پایان نامه جهت دریافت درجه ی کارشناسی ارشد رشته حقوق تجارت بین الملل

عنوان:

اصول حاکم بر تفسیر قراردادهای تجاری بین المللی

استاد راهنما:

دکتر مهرباب داراب پور

استاد مشاور:

دکتر محمود رضا فیروز مند

دانشجو:

محمد محسنی اژیه

شهریور ۱۳۸۹

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران

مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران

۱۴۹۴۲۵

۱۳۸۹/۱۰/۱۵

تقدیم به:

«دو شمع فروزان زندگی ام،

پدر و مادر مهربانم،

که وجودشان برایم تفسیر همه خوبی های عالم است

و، همسر عزیزم که امسال،

بهاری را با او آغاز کردم که سرشار از عطر نسرين بود

تقدیر و سپاسگزاری

ابتدا حمد و سپاس از آن خدایی است که پروردگار عالمیان است و خالق سرمایه ی تفکر و اندیشه. هم اوایی که با ارزانی این گنجینه گرانبها بر انسان، وی را بر سایر موجودات شرافت بخشید. بواسطه همین گوهر ارزنده ی تفکر و اندیشه است که منزلت معلمان و اساتید در عرصه دانش جلوه گری میکند. لذا بر خود فرض میدانم از اساتید گروه حقوق تجارت بین الملل دانشکده ی حقوق دانشگاه شهید بهشتی، به ویژه استاد محترم و ارجمند، جناب آقای دکتر مهربان داراب پور که به عنوان استاد راهنما در نگارش این پایان نامه، رهنمودهایشان چراغ راه من بوده و ناهمواری های این راه را با مساعدتهای خویش بر من هموار ساختند، مراتب سپاس خود را اعلام می نمایم. همچنین صمیمانه ترین تشکرهای خود را تقدیم میکنم به استاد محترم مشاور، جناب آقای دکتر محمود فیروزمند، چرا که بدون بهره گیری از دانش ایشان چه در طی ادامه تحصیل در این رشته نوپا و چه در نگارش پایان نامه ی حاضر مسیری دشوار را باید می پیمودم. و نیز از استاد محترم داور، جناب آقای دکتر سیفی که زحمت ارزیابی و داوری این پژوهش را پذیرفتند سپاسگزارم و سلامت و توفیق روز افزون این عزیزان را از درگاه ایزد منان مسئلت می نمایم.

دانشکده حقوق دانشگاه شهید بهشتی

نام خانوادگی: محسنی اژیبه

نام: محمد

سال ورود: بهمن ۸۶

رشته تحصیلی: حقوق تجارت بین الملل

استاد راهنما: دکتر مهراپ داراب پور

استاد مشاور: دکتر محمود رضا فیروزمند

تاریخ فراغت از تحصیل: ۱۳۸۹/۶/۲۴

عنوان پایان نامه: اصول حاکم بر تفسیر قراردادهای تجاری بین المللی

چکیده

در دنیای امروز قراردادهای، به عنوان عرصه برخورد نظام‌های حقوقی در سطح بین المللی، از حصار تنگ مرزهای سرزمینی خارج شده اند و در این بین، قراردادهای تجاری به عنوان ابزار مهم انتقال سرمایه در صحنه بین المللی حائز اهمیت و جایگاه ویژه ای بوده، از ابزارهای حفظ ثبات روابط اقتصادی بین جوامع به شمار می آیند. قراردادهای مذکور از لحاظ ماهیت همانند قراردادهای داخلی هستند، اما نکته قابل بررسی اوصاف خاص آنهاست، که قراردادهای تجاری بین المللی را از سایر انواع قراردادها متمایز می کند. مهمترین ویژگی چنین قراردادهایی ارتباط آنها با بیش از یک نظام حقوقی است که باید آن را وصف بین المللی این قسم از قراردادها دانست. وصفی که اقتضا مینماید حل و فصل اختلافات ناشی از قراردادهای تجاری بین المللی و تفسیر آنها در چارچوب ضوابط و اصولی فراملی صورت پذیرد، تا به پشتوانه چنین اصولی، حل اختلاف و رفع ابهام، هم سو با اهداف کلان حقوق تجارت بین الملل (از جمله ترویج، تسریع و تشویق مبادلات) باشد. پس اتکای صرف به قواعد سنتی یک نظام حقوقی نمی تواند در رسیدن به چنین هدفی مفید واقع شود، بلکه تفسیر قراردادهای تجاری بین المللی بایستی در پرتو اصول و قواعدی باشد که حداقل مورد قبول اکثر نظام های حقوقی قرار گرفته است. در این تحقیق تلاش شده است تا ضمن بیان ویژگیها و اوصاف قراردادهای تجاری بین المللی و منابع و ضوابط تفسیری آنها، اهم اصولی که بر تفسیر این نوع از قراردادها حاکم است را مورد شناسایی قرار دهیم.

کلید واژه ها: تفسیر، قراردادهای تجاری بین المللی، رابطه قراردادی، قصد مشترک، منابع تفسیر، ضابطه شخصی، ضابطه نوعی، اصول، اسناد و کنوانسیونهای بین المللی.

فهرست عناوین و عناوین اختصاری الف

فهرست دعاوی و پرونده های استنادی ب

مقدمه الف

بخش اول - تفسیر در حوزه قراردادهای تجاری بین المللی ۱

فصل اول - مفهوم و کارکرد تفسیر قراردادها و تمییز آن از مفاهیم مشابه ۱

مبحث اول - مفهوم تفسیر قرارداد ۱

گفتار اول - معنای لغوی و اصطلاحی تفسیر ۱

بند اول - معنای لغوی تفسیر ۱

بند دوم - معنای اصطلاحی تفسیر ۲

گفتار دوم - معنای حقوقی تفسیر ۳

مبحث دوم - پیشینه تفسیر قرارداد، کارکرد و تمایز آن از مفاهیم مشابه ۴

گفتار اول - پیشینه و کارکرد تفسیر قرارداد ۵

بند اول - پیشینه تفسیر قرارداد ۵

بند دوم - کارکرد تفسیر قرارداد ۷

گفتار دوم - تفکیک تفسیر از مفاهیم مشابه ۸

بند اول - تمیز تفسیر قرارداد از توصیف آن ۹

بند دوم - تمیز تفسیر قرارداد از تکمیل آن ۱۰

بند سوم - تمیز تفسیر قرارداد از تعدیل آن ۱۲

بند چهارم - تمیز تفسیر قرارداد از تأویل آن ۱۵

بند پنجم - تمیز تفسیر قرارداد از تفسیر قانون ۱۶

فصل دوم - شناخت قرارداد تجاری بین المللی و ابزارهای تفسیر آن ۱۸

مبحث اول - شناخت قراردادهای تجاری بین المللی و تبیین جایگاه آن ۱۸

گفتار اول - در مفهوم قرارداد ۱۹

- گفتار دوم - وصف تجاری قرارداد ۲۰
- بند اول - وصف تجاری و نظامهای حقوقی ۲۰
- ۱- نظام نوعی (Subjective) ۲۰
- ۲- نظام شخصی (Objective) ۲۱
- ۳- نظام مختلط نوعی و شخصی ۲۱
- بند دوم - وصف تجاری از منظر حقوق داخلی ۲۱
- بند سوم - توصیف تجاری بودن قرارداد از منظر حقوق بین الملل خصوصی ۲۲
- بند چهارم - وصف تجاری قراردادها در اسناد و کنوانسیونهای بین المللی ۲۴
- گفتار سوم - وصف بین المللی قراردادهای تجاری ۲۵
- گفتار چهارم - تمییز قراردادهای تجاری بین المللی از معاهدات بین المللی ۲۷
- مبحث دوم - منابع و ابزارهای تفسیر قراردادهای تجاری بین المللی ۲۹
- گفتار اول - رابطه قراردادی ۳۰
- بند اول - متن قرارداد ۳۱
- بند دوم - اسناد مرتبط با قرارداد ۳۲
- بند سوم - مذاکرات مقدماتی ۳۲
- بند چهارم - اعمال و رفتار طرفین در مرحله اجرای قرارداد ۳۴
- گفتار دوم - ماهیت و هدف قرارداد ۳۵
- گفتار سوم - رویه‌های مقرر شده بین طرفین قرارداد ۳۷
- گفتار چهارم - قانون حاکم ۳۸
- گفتار پنجم - کنوانسیون‌ها، اسناد و قواعد نمونه بین المللی ۴۲
- گفتار ششم - عرف ۴۵
- گفتار هفتم - تعارض ابزارها و منابع تفسیر قراردادها ۵۰
- بند اول - تعارض شروط و عبارات قراردادها با هم ۵۰
- بند دوم - تعارض متن قرارداد با عرف ۵۱
- بند سوم - تعارض متن قرارداد و مذاکرات مقدماتی ۵۱

- بند چهارم - تعارض متن قرارداد با قانون حاکم ۵۲
- بند پنجم - تعارض بین عرف و قانون حاکم ۵۲
- بخش دوم- اصول مورد استناد در تفسیر قراردادهای تجاری بین المللی و نحوه عملکرد آنها ۵۵
- فصل اول- دیدگاههای تفسیری در نظام های داخلی و ضرورت وحدت گرایی ۵۵
- مبحث اول- ضابطه های تفسیر قرارداد های تجاری بین المللی ۵۶
- گفتار اول - ضابطه تفسیر شخصی (Subjective) ۵۶
- گفتار دوم- ضابطه نوعی (Objective) ۵۸
- مبحث دوم- رویکردهای تفسیری نظام های حقوقی و ضرورت هماهنگ سازی ۵۹
- گفتار اول - جایگاه تفسیر قراردادها در نظام های حقوقی ۶۰
- بند اول - نروژ ۶۰
- بند دوم- آلمان ۶۰
- بند سوم- ایتالیا ۶۱
- بند چهارم- انگلستان ۶۲
- بند پنجم- فرانسه ۶۴
- بند ششم- چین ۶۶
- بند هفتم- روسیه ۶۷
- بند هشتم- ایالات متحده آمریکا ۶۷
- گفتار دوم - ضرورت هماهنگ سازی و وحدت گرایی ۶۹
- فصل دوم- اصول مستنبط از اسناد و کنوانسیون های مرتبط با تجارت بین الملل ۷۳
- مبحث اول- اصول تفسیری اسناد و کنوانسیون های بین المللی ۷۳
- گفتار اول- اصل تفسیر بر اساس قصد واقعی و درونی متعاقدين ۷۴
- گفتار دوم- اصل تفسیر در پرتو کل قرارداد ۷۷
- گفتار سوم- اصل تفسیر در پرتو حسن نیت و معامله منصفانه ۷۹

گفتار چهارم- اصل صحت یا اثر حقوقی دادن به تمام شروط در تفسیر.....	۸۴
گفتار پنجم- اصل تفسیر به زیان تنظیم کننده قرارداد.....	۸۶
گفتار ششم- اصل تفسیر بر اساس زبانی که قرارداد در ابتدا بر پایه آن نگارش یافته.....	۸۸
مبحث دوم- اصول لازم الرعایه در تفسیر کنوانسیون ها و اسناد بین المللی.....	۹۰
گفتار اول- اصل تفسیر بر اساس خصیصه بین المللی سند.....	۹۰
گفتار دوم- اصل ضرورت همگون سازی و وحدت در تفسیر.....	۹۱
گفتار سوم- اصل تفسیر بر اساس اصول بنیادین و کلی.....	۹۲
گفتار چهارم- اصل تفسیر بر اساس قواعد حقوق بین الملل خصوصی.....	۹۴
نتیجه گیری و پیشنهادات.....	۹۵
پیوست ها.....	۱۰۰
فهرست منابع.....	۱۰۶

فهرست علايم اختصاری

CISG	United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods, 1980
PECL	Principles of European Contract Law
U.C.C	Uniform Commercial Code
UNIDROIT	the International Institute for the Unification of Private Law
B.O.T	Build-Operate-Transfer Contracts
ICC	International Chamber of Commerce

فهرست دعاوی و پرونده های استنادی

آراء خارجی:

1. International Court of Justice judgment: United Kingdom v. Iran - Anglo-Iranian Oil Co.(22 July 1952)
2. ICC Arbitral Award No. 7365, Islamic Republic of Iran v. Cubic Defense Systems, Inc., (May 5, 1997)
3. Arbitration Court of the Louisiana Chamber of Commerce and Industry, Arbitral Award .(25. 01. 2002.)
4. ICC international court of Arbitration Number: 10422 (2001)
5. International Arbitration court of the chamber of commerce and industry of the Russian Federation Number: 217/2001(6.11.2002)

آراء و پرونده های داخلی:

۱. دادنامه شماره ۵۲۱ مورخ ۸۱/۴/۳۰ شعبه ۱۵ دادگاه تجدیدنظر استان تهران در خصوص دعوی الزام به تنظیم سند رسمی.
۲. دادنامه شماره ۵۵۹ مورخ ۸۴/۴/۲۸ شعبه ۱۵ دادگاه تجدیدنظر استان تهران در خصوص تجدیدنظرخواهی شرکت حمل و نقل بین المللی حمل به طرفیت شرکت خدماتی مدیریتی دال و شرکت کشتیرانی بنیاد.
۳. پرونده کلاسه ۲۴۷/۱۵/۸۴ شعبه ۱۵ دادگاه تجدیدنظر استان تهران در خصوص دعوی تجدیدنظر خواهی شرکت دنا به طرفیت شرکت سهامی کشتیرانی جمهوری اسلامی ایران .

طرح و تبیین موضوع

عموماً ظهور جریان‌های تجاری، به افزایش وابستگی متقابل اقتصادی و جلوگیری از منازعه و دشمنی می‌انجامد. اعلامیه اصول حقوق بین الملل، مربوط به روابط دوستانه و همکاری بین دولت‌ها طبق منشور سازمان ملل متحد^۱، که در اجلاس سال ۱۹۷۰ مجمع عمومی سازمان ملل متحد تصویب شد نیز قائل به رابطه مستقیم بین برقراری و توسعه روابط تجاری و تحکیم صلح بین المللی می‌باشد. در اکثر اسناد مربوط به نظام نوین اقتصادی نیز از همکاری‌های بین المللی در زمینه‌های اقتصادی و تجاری، بعنوان بهترین عامل در جهت تعدیل روابط بحرانی موجود بین کشورهای در حال توسعه و کشورهای پیشرفته صنعتی یاد شده است. در همین ارتباط قراردادهای تجاری به عنوان ابزار مهم انتقال سرمایه و جریان‌های تجاری، در صحنه بین المللی حائز اهمیت و جایگاه ویژه‌ای هستند و در واقع از ابزارهای حفظ ثبات روابط اقتصادی بین جوامع به شمار می‌آیند و حقوق تجارت بین الملل در خصوص چنین قراردادهایی و چارچوبهای آن بحث می‌کند. قراردادهای مذکور از لحاظ ماهیت همانند قراردادهای داخلی است اما نکته قابل بررسی اوصاف خاص آنهاست که قراردادهای تجاری بین المللی را از سایر انواع قراردادهای متمایز می‌کند. مهمترین اوصاف چنین قراردادهایی، ارتباط آنها با بیش از یک نظام حقوقی است، که باید از این ویژگی به عنوان وصف بین المللی آن یاد نمود. بالطبع این اوصاف خاص اقتضات ویژه خود را نیز می‌طلبند. اقتضاتی که وامدار اوصاف اعمال تجاری بین المللی هستند. سرعت، اطمینان، اعتماد و حسن نیت را می‌توان در زمره اقتضات قراردادهای موصوف دانست که متعاملین بر مبنای آن رابطه قراردادی خویش را بنا می‌نهند. حال چنانچه در این رابطه تجاری بین المللی اختلالی حادث گردد و در خصوص مفاد قرارداد ناشی از آن اختلافی بوجود آید، این تفسیر قرارداد تجاری بین المللی است که؛ از یک سو مرجع حل اختلاف را در پی بردن به معنای واقعی و آثار حقوقی متن رهنمون می‌سازد، و از سوی دیگر با ملاحظاتی که در فرایند اعمال آن مراعات می‌شود، ثبات مورد نیاز روابط

¹ the Declaration on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Cooperation among States in accordance with the Charter of the United Nations 1970.

بازرگانی را تامین می کند. و این امر میسر نخواهد بود مگر در سایه اصول تفسیری که همسو با اقتضائات و اهداف روابط تجاری بین المللی بوده و در بین نظام های حقوقی مقبول واقع شده باشند. در راستای اهمیت و جایگاه ویژه ای که جهت نیل به اهداف کلان مزبور متصور است، باید چنین اصولی را، اصول برتر و حاکم بر تفسیر قراردادهای تجاری بین المللی دانست.

دامنه و موضوعات اصلی تحقق

با عنایت به این که امر تفسیر در حوزه قراردادها از ظرائف و پیچیدگی های خاصی برخوردار بوده و سطح وسیعی از موضوعات را شامل می شود؛ در این پایان نامه تنها مسئله شناخت قراردادهای تجاری بین المللی، تشریح ضوابط و دیدگاههای تفسیری، تبیین منابع و اصول حاکم و همچنین قواعدی که در فرایند تفسیر کاربرد دارند، مورد تحلیل قرار می گیرد. بررسی مطالب دیگری که با موضوع این رساله ارتباط پیدا می کنند از قبیل ماهیت قصد و نقش آن در تفسیر قرارداد، مباحث مربوط به شروط ضمنی، شناخت ابهام و انواع آن و موضوعی یا حکمی بودن تفسیر قرارداد از مباحث تحقیق حاضر خارج است.

پیشنه تحقیقاتی موضوع

تفسیر قراردادهای تجاری بین المللی در سایه ضوابط، معیارها، اصول مقرر در اسناد و کنوانسیونهای بین المللی و مقتضیات ویژه این نوع از قراردادها، آنچنان که باید و شاید مورد مطالعه قرار نگرفته و تحقیق در خصوص آن هرچند بدیع ولی امری تخصصی و دشوار است. علت این امر را نیز بایستی، نگاه سنتی به مقوله تفسیر و استفاده از ابزارها، منابع، اصول و قواعد نظام های حقوقی ملی، و همچنین نو پا بودن نهادها و کنوانسیون های تنظیم کننده ضوابط و اصول حقوق تجارت بین الملل دانست. در سطح دروس دانشگاهی نیز به این امر توجه کافی مبذول داشته نشده، و در حالی که تفسیر قراردادهای داخلی، در مباحث درسی دانشکده های حقوق در مقاطع مختلف، مورد توجه بایسته و شایسته قرار

نگرفته، ناشناخته ماندن ابعاد تفسیر قراردادهای تجاری با وصف بین المللی در اذهان دانشجویان، و در نتیجه عدم پرداختن به چنین موضوعی، نمی تواند جای تعجب داشته باشد. کتابها و مقالات نوشته شده در زمینه تفسیر قراردادهای داخلی نیز از تعداد انگشتان یک دست کم تر است و در منابع حقوقی خارجی نیز تفسیر قراردادهای تجاری بین المللی یا از منظر نظام حقوقی خاصی بررسی شده، و یا در شرح بر اسناد و کنوانسیون های بین المللی مورد بحث قرار گرفته است. بنابراین، تحقیق حاضر را در نوع خود، می-توان از نخستین گامها در زمینه شناسایی و معرفی اصول عام و مقبول نظام های حقوقی و حاکم بر تفسیر قراردادهای تجاری بین المللی به حساب آورد.

اهمیت و ضرورت تحقیق

بی تردید هدف از عقد قرارداد، اجرای مفاد آن توسط طرفین قرار داد است. اجرای قرارداد نیز منوط به تعیین و تبیین مفاد آن است. به همین دلیل ، هر یک از طرفین در آغاز، بخشی را که ملزم به اجرای آن است، تفسیر می کند و اگر طرف مقابل این تفسیر را نپذیرفت، در مدلول قرارداد اختلاف ایجاد شده و پیرو آن، دعوی نزد مرجع حل اختلاف، که می تواند دادگاه و یا نهاد داوری باشد، مطرح می گردد. در نظام حقوقی ما چنانچه قراردادهای تجاری با بیش از یک نظام حقوقی ارتباط پیدا کنند، مراجع حل اختلاف در کنار مشکلات معمول که جهت تفسیر قراردادهای داخلی با آن مواجه اند (عمده مشکلات در زمینه تفسیر قراردادهای داخلی ناشی از نبودن قواعد مشخص و کارآمد در زمینه تفسیر قراردادهاست)، با دشواری دیگری نیز روبرو خواهند بود و آن ویژگی خاص این قسم از قراردادهاست، که باید از آن به عنوان وصف بین المللی آنها یاد کرد . وصفی که اقتضا مینماید اختلافات ناشی از قراردادهای تجاری بین المللی و تفسیر آنها در چارچوب ضوابط و اصولی فراملی صورت پذیرد، تا به پشتوانه آن ها حل منازعه و رفع ابهام هم سو با اهداف کلان حقوق تجارت بین الملل (از جمله ترویج، تسریع و تشویق مبادلات) در سطح جهانی باشد. پس اتکای صرف به قواعد سنتی یک نظام حقوقی نمی تواند ما را در رسیدن به مقصود یاری کند ، بلکه تفسیر قراردادهای تجاری بین المللی بایستی در پرتو اصول و قواعد مورد قبول نظام های حقوقی باشد و تبلور چنین اصولی را باید، در اسناد و

کنوانسیون های بین المللی جستجو نمود. علاوه بر ضرورت آشنایی با چنین اصول و قواعدی، تفسیر اسناد و کنوانسیونهای مزبور نیز، طبق ضوابط در نظر گرفته شده برای آنها باید انجام پذیرد و از این نظر شناخت این ضوابط نیز اهمیت پیدا می کند. از جمله دیگر مزایای مهم آشنایی با اصول مذکور این است که اشخاص هنگام عقد قرارداد به آن ها توجه کرده و با عنایت به این که هنگام اختلاف، چنین قواعدی کارگشا می باشد، قرارداد خود را مطابق آن ها تنظیم خواهند کرد و چه بسا، اگر این قواعد فراگیر و گویا باشند، طرفین بتوانند با مراجعه به این اصول و بدون مراجعه به دادگاه یا نهاد داوری اختلافشان را حل کنند.

سؤالات اصلی تحقیق

نگارنده با انجام تحقیق حاضر در صدد پاسخگویی به سؤالات گوناگونی در ارتباط با اصول حاکم بر تفسیر قراردادهای تجاری بین المللی است که به عنوان مهم ترین آنها می توان موارد ذیل را برشمرد:

- ۱- وجه تمایز تفسیر قرارداد و نهادهای مشابه نظیر توصیف، تعدیل و یا تکمیل قرارداد چیست؟
- ۲- برای تفسیر قراردادهای تجاری بین المللی بایستی از چه ابزارهایی استفاده کرد و به چه منابعی رجوع نمود؟
- ۳- ملاک و ضابطه تفسیر بایستی کشف قصد واقعی طرفین باشد و یا احراز قصد نوعی آنها؟
- ۴- نظام های حقوقی مختلف جهت تفسیر قراردادها کدام ضوابط و قواعد را به کار می گیرند و کدام اصول در آنها مشترک است؟
- ۵- کنوانسیون ها و اسناد بین المللی در تفسیر قراردادهای تجاری بین المللی چه نقشی دارند و رویکرد آنها در این خصوص چه می باشد؟

فرضیه ها

خلاصه برخی از فروض که در این تحقیق به دنبال بیان و اثبات آن ها هستیم، به شرح ذیل می باشد:

- تمام اجزای قرارداد دارای اثر حقوقی هستند. از این رو، معانی ای که به قانونی شدن، نتیجه دار شدن و قابل اجرا شدن، بینجامد، مقدم می شوند.
- تفسیر قراردادهای تجاری بین المللی بایستی با در نظر گرفتن اهداف و ویژگی های آنها و همچنین در راستای مقتضیات حقوق تجارت بین الملل باشد.
- در فرآیند تفسیر آنچه حائز اهمیت است رابطه قراردادی است.
- اصل حسن نیت در تفسیر قراردادهای تجاری بین المللی نقش ویژه ای را دارا می باشد.

روش تحقیق

در این پایان نامه روش تحقیق به صورت تحلیلی بوده و با رویکردی تطبیقی به شرح مطالب پرداخته شده و منابع در دسترس اعم از کتب و مقالات فارسی و انگلیسی، آراء و رویه قضایی مراجع داخلی و خارجی مورد استفاده و استناد قرار گرفته است.

طرح و توجیه پی افکند

با توجه به اینکه طرح موضوع اصلی پایان نامه مستلزم آشنایی با کلیات تفسیر حقوقی و شناخت قراردادهای تجاری بین المللی، اوصاف و منابع مورد استفاده، برای تفسیر آنهاست، این رساله در دو بخش تدوین شده است. در بخش اول که مشتمل بر دو فصل است، ابتدا معنای لغوی و حقوقی تفسیر تبیین شده و سپس با در نظر گرفتن این موضوع که کارکرد تفسیر قرارداد متمایز از مفاهیم به ظاهر مشابه است، در مبحثی جداگانه جایگاه تفسیر قرارداد را با تفکیک آن از تأسیسات حقوقی دیگر، هم چون تکمیل و توصیف قرارداد مورد بررسی قرار داده ایم و در فصل دوم نیز قراردادهای تجاری بین المللی و اوصاف آنها تشریح و منابع و ابزارهای کاربردی تفسیر این قراردادها با بذل توجه ویژه به رابطه

قراردادی احصاء شده است. همچنین در خصوص تعارض چنین منابعی با یکدیگر تعیین تکلیف گردیده است.

در بخش دوم به مباحث اصلی رساله پرداخته می شود و در این راستا با توجه به اهمیت نوع دیدگاه تفسیری در یک نظام حقوقی و ضابطه و معیار پذیرفته شده در آن نظام، به عنوان منبع اصلی شکل گیری اصول و قواعد تفسیری، نخست رهنمودها و مباحثی را که شاکله ضوابط تفسیر قراردادها محسوب می شوند، بررسی می کنیم و بر این اساس در فصل اول این بخش، بعد از مطالعه ضوابط تفسیر قراردادها، دیدگاههای تفسیری نظام های حقوقی برخی کشورها، که سهم عمده ای در حوزه مبادلات تجارت بین المللی و تدوین و اجرایی شدن مقررات بین المللی دارند، بررسی می شود، سپس در پرتو کنوانسیون های بین المللی، بعنوان اسنادی که مبین اراده جمعی نظام های حقوقی مختلف در پذیرش رویه و مقررات واحد است، اصولی که در مراحل تفسیر قرارداد های تجاری بین المللی به کار می آیند را در فصل دوم، مطرح می کنیم. فصل دوم آخرین قسمت پایان نامه را تشکیل داده و از دو مبحث اصلی تشکیل می شود. در مبحث اول، اصولی که با امعان نظر و تطبیق اسناد و کنوانسیون های بین المللی، به عنوان مجموعه هایی که در آنها اصول و قواعدی مورد شناسایی قرار گرفته که هماهنگ با مقتضیات قراردادهای تجاری بین المللی است و واجد جنبه های مشترک نظام های حقوقی نیز می باشند و ریشه در نظام های ملی دارند، به عنوان اصول برتر و حاکم بر تفسیر قراردادها، در عرصه تجارت بین المللی احصاء شده است. در مبحث دوم از این بخش، با توجه به ضرورت آشنایی با ضوابط حاکم بر تفسیر اسناد و کنوانسیونهای بین المللی مرتبط با تجارت بین الملل، آنچه را که در تفسیر آنها واجد اهمیت بوده و تفسیر قرارداد را نیز تحت الشعاع قرار می دهد در قالب چند اصل کلی مورد بررسی قرار گرفته است.

بخش اول

بخش اول- آشنایی با قراردادهای تجاری بین المللی و منابع تفسیر آنها

در قراردادهای تجاری بین المللی و تفسیر آن، شناخت مفاهیم کلی از قبیل آشنایی با مفهوم تفسیر، وجوه تمایز آن از مفاهیم مشابه، کارکرد آن در مسائل حقوقی بویژه تفسیر قرارداد، همچنین آشنایی با قراردادهای تجاری بین المللی و ابزارهای تفسیر آن حائز اهمیت است. تحلیل دقیق این مفاهیم و تبیین آنها، برای بیان و تشریح موضوع اصلی رساله و مطالبی که در بخش دوم آن نگارش یافته، ضروری به نظر می رسد. بر این اساس بخش اول در دو فصل تنظیم گردیده؛ در فصل اول به بررسی موضوعات مرتبط با تفسیر و شناخت آنها پرداخته شده و در فصل دوم قراردادهای تجاری بین المللی و ابزارهای تفسیر آنها تبیین گردیده است.

فصل اول- مفهوم و کارکرد تفسیر قراردادها و تمییز آن از مفاهیم مشابه

در این فصل به منظور آشنایی با ماهیت تفسیر، کاربرد آن در قراردادها و همچنین جهت بیان وجوه افتراق تفسیر قرارداد و مفاهیمی که کارکردهای خاص خود را داشته بعضا به اشتباه به عنوان تفسیر شناخته می شوند؛ مطالب در دو مبحث عنوان شده است. در مبحث اول مفهوم لغوی و اصطلاحی تفسیر و در مبحث دوم کارکرد آن و وجوه تمایز تفسیر قرارداد از مفاهیم مشابه مورد تحلیل قرار گرفته است

مبحث اول - مفهوم تفسیر قرارداد

تفسیر از جمله مفاهیمی است که در حوزه علوم مختلف کاربرد دارد، اما اینکه به چه چیز تفسیر اطلاق می گردد و چه فرایندی را شامل می شود حائز اهمیت است. در حوزه تفسیر قراردادها نیز بایستی به درک صحیحی از این مفهوم دست پیدا کرد. جهت نیل به این امر واژه شناسی آن از جنبه عمومی و همچنین از منظر حقوقی مورد مطالعه قرار می گیرد.

گفتار اول- معنای لغوی و اصطلاحی تفسیر

بند اول- معنای لغوی تفسیر

واژه‌ی تفسیر، دارای معنای لغوی متعددی است که بیش‌تر این معانی دارای وجه مشترک‌اند؛ از جمله: نقاب از چهره چیزی برگرفتن، آشکار و هویدا کردن سخن، ترجمه کردن، شرح کردن و

بیان کردن سخنی از زبانی به زبانی دیگر و یا توضیح کردن سخنی غامض را به زبانی روشن و آشکار.^۱ درباره‌ی ریشه‌ی لغت تفسیر، نظرهای مختلفی بیان شده است. بعضی معتقدند که تفسیر از ماده "فَسَّرَ" و بعضی گفته اند که از ماده "سَفَّرَ"^۲ و هر دو به معنای کشف و برداشتن پرده و پوشش است، با این تفاوت که فَسَّرَ در کشف باطنی و معنوی و سَفَّرَ در کشف ظاهری و مادی به کار می‌رود.^۳

بند دوم- معنای اصطلاحی تفسیر

تفسیر در همه علوم بشری اعم از فیزیک، شیمی، ریاضی و غیره کاربرد دارد اما در علوم انسانی نظیر؛ فلسفه، ادبیات و حقوق موارد استعمال بیشتری دارد. در حوزه علوم اسلامی، در اثر کثرت به کار بردن آن در مورد قرآن سبب شده تا وقتی در بین مسلمانان سخن از تفسیر به میان می‌آید، تفسیر قرآن متبادر به ذهن شود و در شرح معنای اصطلاحی تفسیر این امر مشهود است. در ارتباط با معنای اصطلاحی تفسیر، برخی مطالبی را آورده‌اند که به بحث علوم قرآن بر می‌گردد؛ مثل شناخت ناسخ و منسوخ و محکم و متشابه، که مستقیماً با تفسیر ارتباط ندارند. مفسران حوزه علوم اسلامی تعاریف متعددی از معنای اصطلاحی تفسیر ارائه نموده‌اند؛ از جمله، علامه طباطبایی(ره) می‌فرماید: «تفسیر عبارت است از: بیان کردن معنای آیه‌های قرآن و پرده‌برداری از اهداف و مقاصد و مدلول آیات»^۴.

همچنین عده ای معنای اصطلاحی تفسیر را اینگونه تعریف کرده اند: "زدودن ابهام از لفظ مشکل و دشوار، که در انتقال معنای مورد نظر، نارسا و دچار اشکال است."^۵ در زبان های دیگر نیز در بیان مفهوم واژگان معادل تفسیر، با توجه به حوزه کاربرد، تعاریفی همانند توضیحات مذکور عنوان شده است که بیشتر به توضیح، شرح، توصیف و رفع ابهام از کلام اشاره دارد.^۶

^۱ معین ، دکتر محمد ، فرهنگ فارسی ، جلد اول ، ص ۱۱۳ ، ذیل عنوان تفسیر.
^۲ نصر ، حامد ابوزید. "معنای متن ، پژوهشی در علوم قرآن (مفهوم النص: دراسة فی علوم القرآن)" ، ترجمه : کریمی نیا ، مرتضی . انتشارات طرح نو ، فصل تفسیر و تاویل ، ۱۳۸۵ ، ص ۳۸.
^۳ حاجی‌علی، عبدالله ، مقاله : "تفسیر و تاویل قرآن" ، ماهنامه معارف ، قم ، تیر ، ۱۳۸۶ ، شماره ۴۷ ، ص ۳۳.
^۴ طباطبایی ، علامه سید محمد حسین ، "المیزان فی التفسیر القرآن" ، جلد اول ، ص ۴.
^۵ معرفت، محمد هادی، "التفسیر و المفسرون" ، مشهد، الجامعة الرضویه، ۱۴۱۸ ق، جلد اول ، ص ۱۳.
^۶ برای توضیح بیشتر رجوع شود به آدرس اینترنتی <http://en.wiktionary.org/wiki/interpret>